

MATHIAS
AMADOU

Docenten- handleiding

INZAKE
HET ONTWIKKELINGS-
SAMENWERKINGSBELEID
VAN DE EUROPESE UNIE

De belangrijkste uitdaging voor de komende 25 jaar is om de ondraaglijke armoede in de wereld te halveren.

De volwassenen die zich hiervoor inzetten, zullen hun inspanningen waarschijnlijk niet zelf kunnen voltooien en onze kinderen moeten deze taak dus overnemen. Zij weten intuïtief wat delen betekent en wij moeten hen helpen ontdekken en begrijpen hoe en waarom ieder van ons, waar ook ter wereld, ongeacht zijn middelen, kan bijdragen aan een betere wereld, waarin het noorden en het zuiden hun lot aan elkaar verbinden.

Onderwijs is een van onze belangrijkste prioriteiten. Het prentenboek "**Mathias en Amadou**" is ontworpen om aan jonge Europeanen van zes tot acht jaar op eenvoudige wijze uit te leggen wat **ontwikkelingssamenwerking** is en wat de Europese Unie op dit terrein doet.

Om u – ouders, leerkrachten en opvoeders – te helpen onze kinderen dit boek te helpen ontdekken, hebben we deze beknopte **docentenhandleiding** opgesteld waarin de werkelijkheid achter de zestien illustraties nader uitgelegd wordt.

Ik hoop van harte dat u het nuttig vindt en dat we samen onze kinderen kunnen leren hun hart en geest open te stellen voor de fascinerende wereld van de ontwikkelingssamenwerking, die de moeite waard is.

UITGEVERS

Leonidas Antonakopoulos
Georges Eliopoulos
Europese Commissie
Directoraat-generaal Ontwikkeling
Eenheid Informatie & Communicatie
Wetstraat 200
B-1049 Brussel

ADVIES

Luc Dumoulin voor Mostra! Communication

ILLUSTRATIES

Philippe de Kemmeter

TEKSTEN

Valérie Michaux

GRAFISCH ONTWERP

Marc Dausimont

Dit boekje is momenteel beschikbaar in de 11 officiële talen van de Europese Unie. De inhoud (tekst en illustraties) komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de Europese Commissie. Gehele of gedeeltelijke reproductie van de inhoud van dit boek is alleen toegestaan onder duidelijke en expliciete vermelding van de uitgever.

Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Gemeenschappen, 2003

ISBN 92-894-5542-X
ISBN 92-894-5533-0

© Europese Gemeenschappen

Poul Nielson

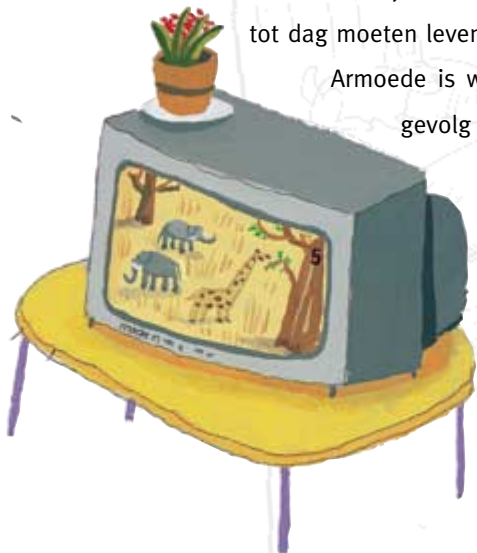
LID VAN DE EUROPESE COMMISSIE
VERANTWOORDELIJK VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HUMANITAIRE HULP

Die avond, ziet Mathias op televisie een programma over wilde dieren in Afrika. Dit jongetje van acht denkt bij het woord "Afrika" alleen maar aan de wildernis en de dieren die daar wonen. Hij weet nog niet dat dit werelddeel rijk is aan tradities, culturen en landschappen, maar ook een van de armste van onze planeet is, waar de meeste kinderen van zijn leeftijd niet dezelfde mogelijkheden hebben als hij.

Iedere poging om het begrip armoede te omschrijven zou onvolledig zijn. Armoede is honger en geen dak boven je hoofd hebben. Armoede is niet naar school kunnen gaan en nooit leren lezen en schrijven. Armoede is ook geen werk hebben en van dag tot dag moeten leven, voortdurend onzeker over de toekomst.

Armoede is wanneer je kind sterft aan een ziekte als gevolg van besmet water. En armoede is bovenal geen macht en geen vrijheid hebben. Armoede heeft dus vele gezichten. Armoede verschilt van plaats tot plaats, en er is veel over geschreven.

Doorgaans wordt armoede *gemeten* aan de hand van een aantal indicatoren die gebaseerd zijn op ingewikkelde formules. Hierbij worden tenminste drie factoren betrokken: levensduur, onderwijsniveau en inkomen per inwoner. Dit zijn de zogenaamde ontwikkelingsindicatoren (*indicators of human development*) van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties, die gebruikt worden om een classificatie van landen van rijk naar arm op te stellen. Volgens deze classificatie zijn de tien armste landen momenteel Sierra Leone, Niger, Burundi, Burkina Faso, Ethiopië, Mozambique, Guinee-Bissau, Tsjaad, de Centraal-Afrikaanse Republiek en Mali, tien landen in Afrika. Dit betekent niet dat er geen arme mensen zijn in andere landen of werelddelen. Daarnaast kennen we een *armoededrempel*: iemand wiens inkomen minder dan één euro per dag bedraagt, leeft in *extreme armoede*. In Afrika bezuiden de Sahara of Zuid-Azië leeft meer dan 40% van de bevolking nog steeds onder deze armoededrempel.

Organisaties voor internationale ontwikkeling, zoals de Wereldbank en organisaties van de Verenigde Naties, hebben van armoedebestrijding hun belangrijkste doel gemaakt en streven ernaar het aantal slachtoffers in het jaar 2015 met de helft teruggebracht te hebben.

De Europese Unie speelt hierin een belangrijke rol. Met haar lidstaten stelt zij ongeveer 50% van de officiële steun voor internationale ontwikkeling beschikbaar, en meer dan twee derde van deze steun in de vorm van schenkingen. In dit opzicht wordt de Europese Unie als de belangrijkste donator ter wereld gezien.

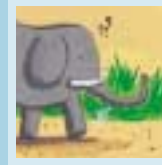

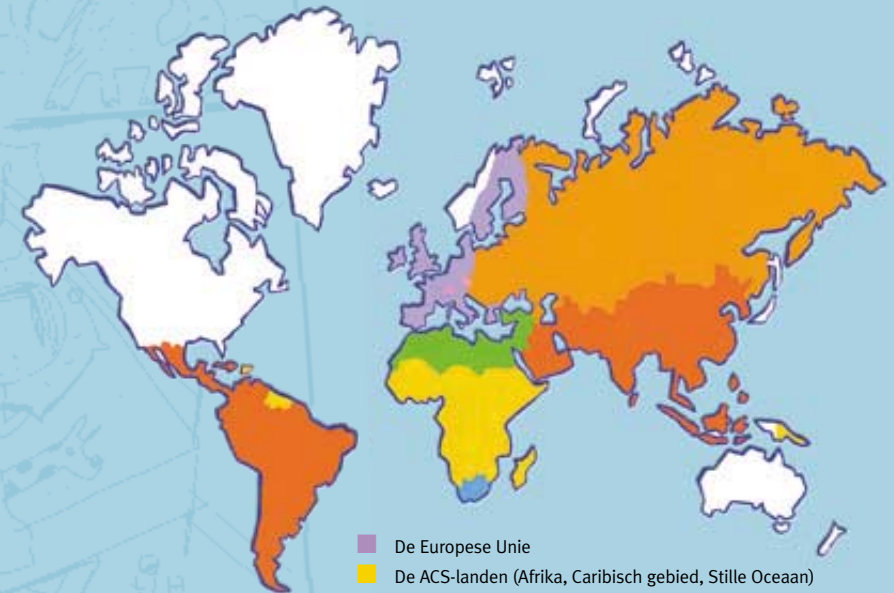
Voor Mathias, en veel kinderen van zijn leeftijd beperken de armste landen – of ontwikkelingslanden – zich doorgaans tot Afrika. Dat klopt natuurlijk niet.

Van de 49 landen die volgens de VN het armst zijn of het “minst ontwikkeld” liggen er 30 in Afrika, maar 10 andere bevinden zich in het Caribisch gebied of de Stille Oceaan, of in Azië (Afghanistan, Bhutan, Birma, Laos, de Malediven, Nepal, Jemen). Armoede en onderontwikkeling doen zich ook voor in Latijns-Amerika. De VN hebben recent nog eens 16 landen aangewezen, waarvan 4 in Afrika, die dreigen tot de *minst ontwikkelde landen* (MOL) te gaan behoren.

De strijd tegen armoede en de ontwikkelingshulp voor het zuiden beperkt zich daarom niet tot Afrikaanse landen. Verschillende regio's in de wereld ontvangen Europese hulp; de belangrijkste groep bestaat uit 48 landen in Afrika, 16 in het Caribisch gebied en 14 in de Stille Oceaan (ACS-landen). Tussen deze 78 ACS-landen en de 15 huidige lidstaten van de Europese Unie werd de Overeenkomst van Cotonou gesloten (zie invoeging bij de toelichting bij tekening 3). De andere regio's zijn het zuidelijke Middellandse-Zeegebied en het Midden-Oosten (landen in de Maghreb, de Mashrek en Israël), Latijns-Amerika, Zuidoost-Azië, de overzeese landen en gebiedsdelen die volgens de grondwet afhankelijk zijn van vier lidstaten van de Europese Unie (Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Nederland en Denemarken), maar die geen onafhankelijke staten vormen, landen in Midden-Europa en de republieken in de voormalige Sovjet-Unie (landen die behoren tot het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten).

- De Europese Unie
- De ACS-landen (Afrika, Caribisch gebied, Stille Oceaan)
- Het Middellandse-Zeegebied (MEDA)
- Azië en Latijns-Amerika (ALA)
- Landen in Midden- en Oost-Europa (LMOE) en de Nieuwe Onafhankelijke Staten (NOS)

Mathias droomt die nacht van Afrika. Maar het land waarover hij droomt, had ook een van de andere landen met ontwikkelingsproblemen kunnen zijn. Zodra hij "geland" is, wordt Mathias zich ten volle bewust van sommige van die problemen: ziekte, vervuiling, gebrek aan transport.

Buiten de nasleep van de geschiedenis, wordt de ontwikkeling van de landen in het zuiden belemmerd door een aantal andere factoren. Deze obstakels zijn zowel intern als extern van aard. Een voorbeeld van een intern mechanisme is het ontbreken van democratie, wat invloed heeft op de omvang van de armoede. Daarnaast wordt de toegang tot economische basisinfrastructuur (communicatie, energie, vervoer) en sociale voorzieningen (gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting) geremd door een gebrek aan financiële middelen. Ook internationale factoren vormen een belemmering voor de ontwikkeling van deze landen: het aflossen van hun schulden leidt tot een gebrek aan kapitaal, de grondstofprijzen zijn meestal in

hun nadeel en door het protectionisme van de geïndustrialiseerde landen krijgen ze geen toegang tot afzetmarkten. Ook vormt de geografische positie van sommige van deze landen een belemmering voor hun ontwikkeling. Geïsoleerde landen (die geen directe toegang tot de zee hebben) en eilanden die bedreigd worden door natuurrampen, worden als het meest kwetsbaar beschouwd.

In 1957, toen het Verdrag tot oprichting van de toekomstige Europese Unie werd ondertekend, spraken sommige Europese landen de wens uit bij te dragen aan de welvaart in de koloniën door overzeese gebiedsdelen, veelal in Afrika, erbij te betrekken. Vanuit dit initiatief onstond het voornemen van wat toen de Europese Economische Gemeenschap (EEG) heette om bij te dragen tot de groei van de ontwikkelingslanden of "samen te werken aan hun ontwikkeling". Europa nam toen een ontwikkelingsbeleid aan, dat in de loop der tijd aangepast werd. Vandaag de dag is het doel van het ontwikkelingsbeleid van de Gemeenschap duurzame ontwikkeling te bevorderen, waardoor de armoede in het zuiden uitgeroeid wordt

» DE OVEREENKOMST VAN COTONOU

De Overeenkomst van Cotonou is het belangrijkste instrument van het ontwikkelingsbeleid van de Europese Unie en heeft alleen betrekking op de 78 ACS-landen. Het is een partnerschapsovereenkomst die in juni 2000 in de hoofdstad van Benin gesloten werd tussen de vijftien huidige lidstaten van de Europese Unie en de ACS-landen.

De Overeenkomst van Cotonou vormt het vervolg op de verschillende Overeenkomsten van Lomé en richt zich op armoedebestrijding door middel van politieke dialoog, ontwikkelingshulp en versterkte samenwerking op economisch en handelsgebied.

en ontwikkelingslanden geïntegreerd worden in de wereld-economie. Naast deze sociale en economische doelstellingen is er ook een politiek doel: bijdragen tot de versterking van de democratie en de rechtsstaat en tot de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

Op zijn eerste tochtje

in Afrika zit Mathias in een stampvolle bus die over een slechte weg hobbelt. Hoewel de bus "Afrika Express" heet, is het duidelijk dat de wegeninfrastructuur in ontwikkelingslanden in slechte staat verkeert. De verkeersveiligheid en de reistijd hebben daaronder te lijden...

Door het gebrek aan wegen, spoorwegen, havens en vliegvelden kunnen de economieën van de armste landen niet goed functioneren. Dit is vooral een probleem in de *minst ontwikkelde landen* (MOL) in Afrika. Het wegen-netwerk varieert daar van ongeveer vijf tot een paar honderd kilometer per 1000 km² (nauwelijks een vijfde daarvan is geasfalteerd).

Het opzetten van een **duurzame transportinfrastructuur** is een van de prioriteiten van het ontwikkelingsbeleid van de **Europese Unie**, want vervoer is een van de belangrijkste factoren in de economische groei van ontwikkelingslanden.

De Europese Unie streeft naar het opzetten van een goed functionerende transportinfrastructuur in ontwikkelingslanden, die ook milieuvriendelijk moet zijn en waarbij rekening gehouden wordt met ieders belangen. Dankzij deze infrastructuur kunnen goederen geleverd worden, wat cruciaal is voor de handels- en economische activiteit van een land, en de bevolking krijgt toegang tot werkgelegenheid en belangrijke diensten, zoals gezondheidszorg en onderwijs. Een goed functionerende infrastructuur draagt bij tot de economische en de sociale ontwikkeling van een land en bevordert zijn integratie in de wereld economie.

Voor de Europese Unie is efficiënte transportinfrastructuur een van de belangrijkste voorwaarden voor economische welvaart (zie ook de toelichting bij tekening 13).

In de bus, ontmoet Mathias Amadou, wiens vader op een cacaoplantage werkt. Mathias is verbaasd dat ook kinderen uitstappen om op de plantage te gaan werken. Hij wist niet dat jongens en meisjes van zijn leeftijd moeten werken in plaats van naar school te gaan om te leren lezen en schrijven.

In de minst ontwikkelde landen gaan twee op de drie kinderen niet naar school. In Niger bijvoorbeeld kan slechts een kwart van de kinderen onderwijs volgen, waardoor slechts 15% van de Nigerianen boven de vijftien jaar kan lezen en schrijven. Hoewel het percentage mensen dat kan lezen en schrijven in sommige ontwikkelingslanden nog steeds zeer laag is, kunnen we wel constateren dat dit percentage tussen 1970 en 1995 met de helft toegenomen is, van 48 tot 70%. Dit percentage bedraagt bijna 90% in Zuidoost-Azië en de Stille Oceaan, evenals in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, maar in Afrika en Zuid-Azië bedraagt het slechts 60%.

Kinderen die niet naar school gaan, moeten vaak werken om geld te verdienen. Dit leidt soms tot ernstige gevallen van uitbuiting, waarin kinderen moeten werken in omstandigheden die aan slavernij grenzen. Mensenrechtenorganisaties hebben dergelijke praktijken aan de kaak gesteld op cacaoplantages in sommige West-Afrikaanse landen, zoals Ivoorkust.

In dit verband is het logisch dat **onderwijs voor iedereen** een van de belangrijkste doelstellingen van de steun van de Europese Unie is. De EU benadrukt dat onderwijs en opleiding een centrale rol spelen in het bestrijden van armoede en in de ontwikkeling van de landen in het zuiden. De EU streeft er met name naar meer middelen ter beschikking te stellen van het basis onderwijs en het onderwijs **gratis** te maken en **verplicht** te stellen voor zowel jongens als meisjes (die er nog vaak van uitgesloten zijn), terwijl tegelijkertijd de kwaliteit van het onderwijssysteem verbeterd wordt.

Het ondersteunen van het onderwijs – met name door de bouw van scholen te financieren – is een van de manieren waarop de EU armoede probeert te bestrijden, maar onderwijs en opleiding is niet de enige sociale sector waaraan de EU steun verleent. De leraar legt dit uit wanneer hij vertelt over de aanleg van de gezondheidspost.

In toenemende mate wordt erkend dat duurzame groei en armoedebestrijding gebaat zijn bij het **verbeteren van de volksgezondheid**. De belangrijkste besmettelijke ziekten waaraan in ontwikkelingslanden jaarlijks vijf miljoen mensen overlijden zijn aids, malaria en tuberculose. In deze landen vormen besmettelijke ziekten 60% van het totale aantal ziektegevallen. Maar in Nigeria en Soedan heeft slechts 10 tot 15% van de bevolking toegang tot essentiële geneesmiddelen en inentingen. Terwijl we constateren dat sommige volksziekten, zoals tuberculose, weer de kop opsteken, is slechts 22% van de kinderen van één jaar oud in de Democratische Republiek Congo ingeënt tegen deze dodelijke ziekte.

De Europese Unie wil de gezondheid verbeteren van de armste mensen, die geen goede toegang hebben tot gezondheidszorg. Aangezien dodelijke ziekten een ernstige belemmering vormen voor de ontwikkeling van deze landen, heeft de Europese Unie geïnvesteerd in de strijd tegen de belangrijkste besmettelijke ziekten die in veel ontwikkelingslanden weer de kop opsteken, zoals malaria en tuberculose, maar ook aids. Net zoals onderwijs is een efficiënte gezondheidszorg voor de Europese Unie een noodzakelijke voorwaarde om armoede te bestrijden en ontwikkeling te bevorderen.

Tijdens de pauze eet Mathias een mango. Deze vrucht wordt met name verbouwd in Ivoorkust, Mali, Senegal, Zuid-Afrika, Brazilië en ook in Peru en het Caribisch gebied. Het grootste deel van de productie wordt geëxporteerd. Het probleem in dit verband is dat de monocultuur van exportproducten de diversificatie van de landbouwproductie verhindert die noodzakelijk is om in het eigen levensonderhoud te voorzien. Het ontbreken van voedselzekerheid is een van de grootste problemen in sommige landen in het zuiden.

Dit is niet het geval voor Amadou, maar in verschillende landen in het zuiden en door verschillende oorzaken (met name oorlogen en natuurrampen) lijdt de bevolking aan ondervoeding of heerst er werkelijk hongersnood. Tussen 1996 en 1998 was 34% van de bevolking in Afrika bezuiden de Sahara slachtoffer van ondervoeding. In Burundi, Eritrea en de Democratische Republiek Congo is sprake van een humanitaire ramp aangezien respectievelijk 68, 65 en 61% van de bevolking in hongersnood verkeert.

*“Er is sprake van **voedselzekerheid** wanneer alle mensen ten allen tijde fysiek en economisch toegang hebben tot voldoende, gezond en voedzaam eten waardoor ze aan hun energiebehoefte en voedselvoorkeuren kunnen voldoen en een actief en gezond leven kunnen leiden.”* Deze

definitie, die geformuleerd werd tijdens de Wereldvoedseltop, geeft precies aan waar de Europese Unie naar streeft. Voedselhulp en acties ter bevordering van de voedselzekerheid zijn een belangrijk instrument van het EU-beleid inzake ontwikkelingshulp, zowel op korte als lange termijn. Het belangrijkste doel is de continuïteit van de voedselvoorziening te bevorderen, het voedingspeil te verbeteren en zo bij te dragen aan een evenwichtige economische en sociale ontwikkeling.

We hadden het eerder al over mango's maar ook veel ander fruit dat we dagelijks eten groeit in ontwikkelingslanden. Wij noemen dat "exotisch fruit", zoals kiwi's, kokosnoten, suikerriet of ananas, maar ook bananen en een deel van de sinaasappels en pompelmoezen. Deze producten worden vanuit Afrika, Latijns-Amerika of het Caribisch gebied naar ons geëxporteerd en komen uiteindelijk via supermarkten of buurtwinkels, zoals die van de vader van Mathias, bij ons terecht. De winst uit de verkoop van deze producten vormt voor de landen in het zuiden een belangrijke bron van inkomsten voor het bestrijden van de armoede.

Tot 1980 baseerden de regeringen van ontwikkelingslanden hun economische groei op een model van "invoersubstitutie", wat gepaard ging met de bescherming van de nationale industrie door middel van hoge douanebarrières en controle van de buitenlandse investeringen. Doordat deze landen begin jaren tachtig hun schulden niet konden aflossen, werden ze onder toezicht van internationale financiële instellingen zoals het Internationale Monetaire Fonds (IMF) gesteld. Deze

organisaties adviseren de landen in het zuiden hun economische ontwikkeling veilig te stellen door te integreren in de wereldmarkt. Bij de handel tussen verschillende landen treden mechanismen in werking die soms ingewikkeld zijn. Een daarvan is het *stelsel van algemene preferenties*, waarvan de Europese Unie al lange tijd voorstander is.

Hierdoor krijgen de producten van een ontwikkelingsland toegang tot de markt van een geïndustrialiseerd land zonder dat douanerechten betaald hoeven te worden. Deze goederen zijn dan goedkoper en maken meer kans om gekocht te worden door consumenten dan concurrerende producten. De *preferenties* die de EU sinds een kwarteeuw toekent aan ACS-landen, zullen echter verdwijnen en vervangen worden door *wederzijdse preferentiële regelingen*. De ACS-landen zullen hun grenzen moeten openstellen onder dezelfde voorwaarden als de Europese Unie.

Volgens de Europese Unie moeten ontwikkelingslanden kunnen toetreden tot het internationaal handelssysteem om duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen. Als belangrijkste handelspartner van de ontwikkelingslanden helpt de Europese Unie deze landen zo deel te nemen aan de **wereldhandel** en draagt aldus bij tot het bestrijden van de armoede in de landen in het zuiden, waardoor tegelijkertijd hun ontwikkeling gestimuleerd wordt.

Om te voorkomen dat kleine producenten uitgesloten worden uit de wereld-economie en om hun economische positie te versterken, streeft de Europese Unie naar het uitbouwen van de zogenaamde "**fair trade**" (eerlijke handel) als middel om armoede te bestrijden. Eerlijke handel moet garanderen dat producenten een eerlijk aandeel hebben in de totale winst op een product en tegelijkertijd hun maatschappelijke omstandigheden verbeteren, aangezien sociale diensten en werknemersvertegenwoordiging (bijvoorbeeld vakbonden) ontbreken.

Tijdens zijn spreekbeurt vertelt Mathias over zijn oom, die voor een **niet-gouvernementele organisatie** (NGO) in Afrika werkt. Niet-gouvernementele organisaties bestaan uit organisaties uit de burgermaatschappij die ontwikkelingsprojecten uitvoeren. De Europese Gemeenschap erkent sinds enige tijd dat deze organisaties een belangrijke rol spelen. Zij co-financiert hun activiteiten ter plaatse in de ontwikkelingslanden alsook campagnes om het Europese publiek bewust te maken van ontwikkelingsproblemen. De Europese Unie ondersteunt ook acties om de samenwerking en coördinatie tussen Europese niet-gouvernementele organisaties en de EU-instellingen te versterken.

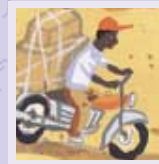

Publiciteit is steeds belangrijker geworden in onze samenleving. Het zuiden vormt hierop geen uitzondering; ook in deze landen zijn privé ondernemingen gevestigd die reclame maken voor consumptiegoederen. In het prentenboek is een publiciteit voor een merk frisdrank te zien, maar de lokale productie wordt gediversifieerd en ook buitenlandse producten begeven zich op de lokale markt.

Zowel in industrie- als in ontwikkelingslanden levert een dynamische particuliere sector een belangrijke bijdrage aan economische groei, ontwikkeling en armoedebestrijding. Vanuit deze sector wordt veel geïnvesteerd in ontwikkelingslanden, die onvoldoende binnenlandse spaartegoeden hebben of te weinig officiële ontwikkelingshulp krijgen – deze is de afgelopen jaren afgenomen – om hun ontwikkelingsdoelstellingen te verwezenlijken. Particulier kapitaal neemt geleidelijk de rol van officiële ontwikkelingshulp over bij de overdracht van geld van industrie- naar ontwikkelingslanden. De privé sector vormt ook een bron van technologie en kennis, waardoor de wereldmarkt beter toegankelijk wordt, handel en concurrentie gestimuleerd worden, werkgelegenheid gecreëerd wordt,

alsook opleidingsmogelijkheden en infrastructuur, wat niet te verwaarlozen maatschappelijke gevolgen kan hebben. Dit kapitaal uit de particuliere sector bereikt echter niet de landen die het het hardst nodig hebben. In heel wat landen in Afrika, het Caribisch gebied of de Stille Oceaan wordt de ontwikkeling van de particuliere sector namelijk belemmerd door het beperkte vertrouwen in de economie, en daarnaast door tekortschietend beleid, een falende overheid, ontoereikende infrastructuur, de zwakke organisatie van de particuliere sector zelf of van de financiële en niet-financiële dienstverlening ten behoeve van het bedrijfsleven en soms ook de ondernemingscapaciteit van het bedrijfsleven zelf. Wil de privé sector tot ontwikkeling komen en goed blijven functioneren, dan moet het land een zekere stabiliteit kennen, waarvoor goed overheidsbeheer, bescherming van de mensenrechten en handhaving van een rechtsstaat noodzakelijk zijn. In het kader van de programma's voor structurele aanpassing ondersteunt de internationale gemeenschap, en de Europese Unie in het bijzonder, het privatiseringsproces (de overname van overheidsondernemingen door particuliere investeerders) dat in sommige landen in het zuiden gaande is.

De Europese Unie beschouwt de privé sector als de motor van economische groei en een grote bron van werkgelegenheid in ontwikkelingslanden. Voor de EU is de expansie van deze sector sterk gekoppeld aan het verwezenlijken van de belangrijkste ontwikkelingsdoelstellingen van een land, dat wil zeggen duurzame economische en sociale vooruitgang, integratie in de wereld-economie en armoedebestrijding. De Europese Unie beschouwt de privé sector als een van de belangrijkste partijen op het gebied van ontwikkeling en deze sector geniet daarom sinds kort de voorkeur als partner bij de opzet van ontwikkelingsbeleid, in gelijke mate als de vertegenwoordigers van de burgermaatschappij. Een van de vernieuwende aspecten van de Overeenkomst van Cotonou is bijvoorbeeld de verplichting voor ACS-landen om met de privé sector te overleggen bij de opzet van ontwikkelingsbeleid en -strategieën.

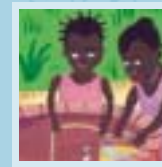
Op weg naar het dorp ontmoeten Amadou en Mathias een groep vrouwen die hun grote kruiken aan de put vullen met water. Ze dragen lange, kleverige jurken en onderbreken hun werk even om te praten. Dit is een dagelijks tafereel, waarachter een probleem schuilt dat veel plattelandsgemeenschappen in ontwikkelingslanden kennen: gebrek aan drinkwater. Mathias beseft dat in het land van zijn vriend het water niet zomaar uit de kraan komt. In het gunstigste geval moet je het gaan halen uit een put, die vaak enkele kilometers buiten het dorp ligt. Het is in ieder geval een van de dagelijks terugkerende activiteiten in het dorp van Amadou, waar een waterput is geboord om de verspreiding van ziektes tegen te gaan, met name van diarree, die veroorzaakt wordt door bacteriën en andere parasieten die gedijen in het stilstaande, stinkende water van een kanaal, waaruit trouwens nog steeds water gehaald wordt voor menselijke consumptie.

Volgens onderzoeken van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) halverwege de jaren tachtig houdt naar schatting meer dan 80% van de ziekten in ontwikkelingslanden verband met water dat niet geschikt is voor menselijke consumptie en met de slechte hygiëne. Twee gebieden in Afrika hebben zeer grote problemen in verband met de bodem en de watervoorziening: de droge en halfdroge gebieden en het hoogland bezuiden

de Sahara. In droge en halfdroge gebieden is waterschaarste een cruciaal probleem. Deze regio's kennen een droog klimaat en zullen de komende dertig jaar grote problemen hebben om zelfvoorzienend te zijn in hun waterbehoeften. Het *Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties* (UNDP) meldt dat in 1999 slechts 13% van de bevolking in Eritrea toegang had tot fatsoenlijke watervoorzieningen. Naar schatting heeft iedereen dagelijks alleen al voor de stofwisseling 2,5 liter water nodig. Door regelmatig terugkerende periodes van droogte verkeren deze landen in een precare situatie. Hoewel de situatie het ernstigst is op het platteland, is er ook waterschaarste in stedelijke gebieden waar de armoede toeneemt. Momenteel hebben meer dan 600 miljoen mensen in ontwikkelingslanden geen toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen. En dit komt steeds vaker voor.

In dit verband is het begrijpelijk dat een van de belangrijkste doelstellingen van de Europese Unie bij het bestrijden van de armoede in het zuiden betrekking heeft op het verbeteren van de toegang tot goede watervoorzieningen, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin. Europa streeft er ook naar de sanitaire voorzieningen te verbeteren door de aanleg of het herstel van systemen die aangepast zijn aan de behoeften van de landen in het zuiden en aan hun technologische en financiële capaciteit.

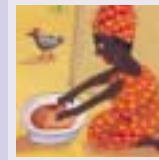

Mathias zegt er niets over tegen zijn vriend Amadou, maar hij is verbaasd dat het de vrouwen zijn die volle waterkruiken op hun hoofd dragen. Hij vindt het vreemd dat geen enkele man dit zware werk doet.

Mathias kan niet vermoeden dat hij hiermee een belangrijk punt aanroert: de rol van vrouwen in ontwikkelingslanden. Het aantal eenoudergezinnen, aan het hoofd waarvan doorgaans een vrouw staat, is sterk gestegen in zuiderse landen. In Senegal bijvoorbeeld stijgt het aantal vrouwen in deze positie sinds 1991. Met name in ontwikkelingslanden zijn vrouwen belangrijker dan ooit voor de instandhouding en de ontwikkeling van de maatschappij, hoewel dit vaak niet erkend wordt. Vrouwen vervullen een cruciale rol wat betreft voeding en de continuïteit van de voedselvoorziening, met name in de voedselproductie.

In Rwanda bijvoorbeeld nemen vrouwen 79% van de uren die hieraan besteed worden voor hun rekening; in Togo zijn 57% van de landbouwers vrouwen die verantwoordelijk zijn voor vrijwel de volledige groenteteelt op het platteland.

In deze context is de integratie van man-/vrouwverhoudingen in ontwikkelingssamenwerking een belangrijk thema voor de Europese Unie. Een van de belangrijkste ontwikkelingen, zowel binnen internationale organisaties als binnen een groot aantal NGO's, is dat in toenemende mate rekening gehouden wordt met de rol van vrouwen binnen het ontwikkelingsproces (*gender approach*). Hierbij richt men zich op de bestrijding van discriminatie en de ongelijke positie van vrouwen, die samen met kinderen tot de meest kansarme groepen behoren. Sinds een jaar of twintig neemt namelijk de armoede vooral onder vrouwen toe (men spreekt ook wel van de *feminisering van armoede*). Van de anderhalf miljard mensen die in armoede leven is naar schatting 70% vrouw. In de meeste landen hangt het welzijn van de bevolking vooral – en soms zelfs uitsluitend – af van de toestand waarin de vrouwen verkeren. Wanneer we (arme) vrouwen helpen hun situatie te verbeteren, leidt dat automatisch tot een verbetering in de situatie van gezinnen en van de hele samenleving. Discriminatie van vrouwen vormt een van de grootste obstakels voor ontwikkeling. De Europese Unie wil daarom het vraagstuk van gelijke kansen voor mannen en vrouwen integreren in alle beleidslijnen in verband met ontwikkelingssamenwerking, waarbij rekening gehouden wordt met de bijzondere status van vrouwen in de betreffende landen.

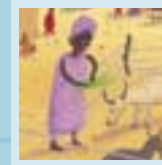

Bij zijn aankomst in het dorp van Amadou wordt Mathias begroet door het dorps-
hoofd. Een dergelijke ontvangst kan als een eer
beschouwd worden, want traditionele dorps-
hoofden hebben nog steeds aanzienlijke macht
in veel Afrikaanse landen, ondanks de aanwe-
zigheid van gekozen regeringen, bureaucrati-
sche- en andere overheidssystemen.

Dorpshoofden hebben van oudsher veel gezag in veel
landen in het zuiden en zijn, net als vrouwen, absoluut
noodzakelijke partners voor internationale ontwikkelings-
organisaties. Zij zijn vaak verantwoordelijk
voor het functioneren van de gemeenschap,
grondbeheer en de lopende zaken. Zij blijven daarom het
belangrijkste aanspreekpunt vanwege hun status op drie
terreinen: ze zijn traditionele gezagsdragers, fungeren als
symbool voor (magische of religieuze) macht en vertegen-
woordigen het officiële gezag aangezien zij in dienst zijn
van de staat en bemiddelen tussen bevolking en rege-
ring. In verschillende landen, zoals de Democratische
Republiek Congo, zijn traditionele dorps-
hoofden solide partners voor plattelandsontwikkeling, en hun positie is

zelfs versterkt door een aantal decentralisatiewetten. In
Niger hebben dorps-
hoofden beloofd zich meer in te zetten
voor onderwijs voor meisjes, zodat hun onderwijsachter-
stand op jongens verkleind wordt.

De internationale gemeenschap, en met name de Europese
Unie, heeft goed begrepen welke rol traditionele dorps-
hoofden in het Afrikaanse lokale bestuur spelen. Zij erkent dan ook dat
het belangrijk is hen, en de **samenleving** in het algemeen, te
betrekken bij de besluitvorming over ontwikkelingsprojecten
en de uitvoering en beoordeling daarvan. Om andere culturen te respecte-
ren, de snelle verspreiding van informatie te vergemakkelijken en de bevol-
king te mobiliseren, moet samengewerkt worden met lokale structuren.
Sommigen zijn van mening dat projecten ten prooi zullen vallen aan mis-
lukking, tegenslagen en zelfs sabotage als de samenleving, vertegen-
woordigd door het dorps-
hoofd, er niet bij betrokken wordt. De Europese
Unie legt daarnaast de nadruk op de zogenaamde participatieve aanpak
en op de noodzaak om niet-overheidsactoren (andere dan NGO's) – waar-
onder lokale gezagsdragers – bij de besluitvorming over ontwikkeling te
betrekken. Deze zogenaamde *gedecentraliseerde* samenwerking is een
nieuwe aanpak van ontwikkeling. Hierdoor worden de belangrijkste
partijen rechtstreeks bij de uitvoering van de ontwikkelingssamenwerking
betrokken, waarmee twee doelen beoogd worden: aanpassing van de
activiteiten aan de daadwerkelijke behoeften en levensvatbaarheid ervan.

Het herstellen van de wegen waar het dorps hoofd over praat, zal inderdaad leiden tot minder ongelukken, maar het heeft nog veel andere voordelen. Zoals eerder toegelicht werd bij tekening 4, leidt een verbetering van het wegennet tot gemakkelijker verkeer van personen en goederen in het hele land, maar ook worden hierdoor regio's binnen een land dichtertot elkaar gebracht. Door een goed wegennet verbetert de handel tussen buurlanden, die hierdoor "regionale partners" kunnen worden.

Het gebrek aan wegen, met name in Afrika bezuiden de Sahara, vormt een belemmering voor elke poging om potentieel welvarende landen te ontsluiten en economisch gezien te integreren. Wat Centraal-Afrika betreft, zijn kapitaalverstrekkers unaniem van mening dat de geringe economische integratie deels te wijten is aan het gebrek aan binnenlands vervoer, waarvan een groot deel van het totale vrachtvervoer afhankelijk is. Door **regionale en subregionale integratie** kunnen ontwikkelingslanden geleidelijk in de wereldeconomie geïntegreerd worden. Door de geringe omvang van hun markt en het gebrek aan diversificatie zijn ontwikkelingslanden extreem gevoelig voor economische schokken. Door hun markten open te stellen hebben ze hun onderlinge afhankelijkheid vaak

nog vergroot. Sommige landen hebben een groot belang

in het economische beleid van hun buurlanden. Enige vorm van regionale coördinatie is dan onontbeerlijk. Sinds enkele jaren voeren de ontwikkelingslanden hun inspanningen gevoelig op om de regionale economische integratie te versterken en in verschillende delen van de wereld kan vastgesteld worden dat bestaande regionale overeenkomsten nieuw leven ingeblazen werd, dat zij uitgebreid werden of dat nieuwe groepen landen zich verenigden. Het bekendste voorbeeld hiervan is de Associatie van landen in Zuidoost-Azië (ASEAN) – die de liberalisering van de handel in haar programma heeft opgenomen – Mercosur in Latijns-Amerika, de West-Afrikaanse Economische en Monetaire Unie (UEMOA), de Zuid-Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenschap (SADC), de Caricom en het Cariforum in het Caribisch gebied.

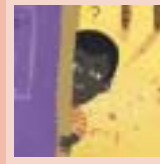
Een van de belangrijkste ontwikkelingsdoelstellingen die de Europese Unie in het Verdrag van Maastricht heeft vastgelegd, is de *harmonieuze en geleidelijke integratie van ontwikkelingslanden in de wereldeconomie*, en men is het erover eens dat regionale integratie volledig binnen dit beleid past.

De Europese Unie verleent steun aan initiatieven op het gebied van integratie op drie onderling afhankelijke terreinen: capaciteitsopbouw (waaronder technische bijstand, opleiding en onderzoek) op het gebied van regionale economische integratie voor regionale instellingen en nationale regeringen; steun voor de privé sector om de herstructurering daarvan te vergemakkelijken met het oog op een grotere regionale en wereldmarkt; steun voor regeringen die betrokken zijn bij de totstandkoming van regionale integratie zodat zij het tijdelijke effect op de begrotingsmiddelen kunnen opvangen.

Amadou en Mathias zijn echte vrienden geworden: ze hebben met elkaar gepraat en begripen elkaar nu beter.

Ook op internationaal niveau valt vaak de term “dialogoog”, vooral als het over politiek gaat. Het doel van “politieke dialogoog” is om crisissen te voorkomen. De Europese Unie heeft politieke dialogoog tot speerpunt gemaakt van haar betrekkingen met de landen in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS).

In het verleden richtte het politieke overleg tussen de Europese Unie en de ACS-landen zich op een tamelijk beperkt aantal onderwerpen en werd het gevoerd binnen een tamelijk formeel kader, waardoor geen open discussie kon ontstaan. De Overeenkomst van Lomé (voorloper van de Cotonou overeenkomst) vormde tot op heden al het kader bij uitstek waarbinnen een politieke dialogoog tussen Europa en Afrika (bezuiden de Sahara) gevoerd kon worden. Het doel van de nieuwe partnerschapsovereenkomst (Cotonou) is hiervan het belangrijkste instrument te maken. In het kader van de relaties tussen de EU en de ACS-landen is het doel van een dergelijke dialogoog de mensenrechten en de democratie te bevorderen, en de staten die

Europese hulp ontvangen, structureel te versterken. De EU moet daarom een systeem opzetten om in contact te treden met haar ACS-partners en hen te betrekken bij het analyseren en oplossen van problemen in verband met de stabiliteit en het beheer van de staat, die het handelsverkeer en het uitvoeren van hulpprogrammas in de weg staan. De EU is van mening dat door middel van

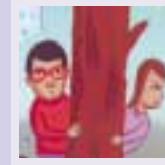
politieke dialogoog een kader geschapen kan worden waarbinnen op de eerste plaats de factoren bestudeerd kunnen worden die van invloed zijn op een goed overheidsbeheer, democratie, mensenrechten, en de versterking en handhaving van de rechtsstaat en op de tweede plaats problemen kunnen besproken worden in verband met politieke instabiliteit. Hierdoor wil men ook conflicten voorkomen en oplossen.

De volgende morgen is Mathias terug op het schoolplein, maar hij is tot ieders verbazing niet langer dezelfde. Zijn vrienden verbazen zich over het felgekleurde shirt, wat slechts een fractie is van de nieuwe werkelijkheid die Mathias die nacht ontdekt heeft. Zonder het te beseffen, heeft Mathias in zijn droom veel geleerd over ontwikkeling, waardoor hij zich bewust is geworden van de problemen waar arme landen mee kampen.

Dat is precies waar het om gaat bij bewustwordingscampagnes ten aanzien van ontwikkeling. Deze bestaan doorgaans uit *een aantal acties, ondersteund door leermiddelen, waardoor een beter begrip ontstaat van de onderlinge afhankelijkheid en solidariteit tussen landen in het noorden en het zuiden*. Een van de doelstellingen van dergelijke campagnes is om mensen via meer kennis over de economische, sociale en culturele situatie van mensen in het zuiden ervan te overtuigen dat het noodzakelijk is solidair met hen te zijn. Burgers in het noorden bewuster en actiever maken draagt indirect sterk bij tot de ontwikkeling van het Zuiden.

De Europese Unie heeft begrepen dat het publiek bewuster gemaakt moet worden van het belang van de ontwikkeling van de arme landen van onze wereld. Deze bewustmaking geschiedt via voorlichting over ontwikkelingssamenwerking zowel langs NGO's als langs de lidstaten en de Europese instellingen. Gezien de aanstaande uitbreiding van de EU is het vergroten van het publieke bewustzijn des te belangrijker omdat Europa zich voorbereidt op de toetreding van tien nieuwe lidstaten, waar het publiek beter geïnformeerd moet worden over onze verantwoordelijkheid wat armoedebestrijding betreft.

Nu hij zich bewust is van de dagelijkse problemen van Amadou en zijn familie, is Mathias vastbesloten actie te ondernemen. Terwijl hij er zijn klasgenoten over vertelt, zamelt hij ook schoolspullen in om naar de school van Amadou te sturen.

Er zijn veel manieren om een steentje bij te dragen aan internationale solidariteit,

afhankelijk van je hoeveelheid tijd, mogelijkheden en wensen; verschillende manieren waardoor je niet langer hoeft te zeggen *“ik kan er toch niets aan doen, het is te laat, het is nu eenmaal zo...”*. Ieder mens, iedere burger kan iets doen om de situatie te verbeteren. De acties zijn natuurlijk des te effectiever als ze collectief georganiseerd worden, bijvoorbeeld via uitwisselingen tussen scholen in het noorden en het zuiden. Solidariteit met landen in het zuiden kan echter met heel eenvoudige dagelijkse dingen beginnen, bijvoorbeeld door zelf zuinig te zijn met water en elektriciteit.

Tijd om in actie te schieten

Als uw kinderen na het lezen van dit boekje iets concreets willen ondernemen op het gebied van ontwikkelings-samenwerking, twijfel niet, zoek dan meer informatie. Er zijn tientallen gouvernemente en niet-gouvernemente organisaties die dagelijks werken aan ontwikkeling.

Ontwikkelingsagentschappen in de lidstaten

- Austrian Development Co-operation (ADC)
 www.bmaa.gv.at
- Directoraat-generaal Internationale samenwerking (DGIS)
 www.dgdc.be
- Danish International Development Assistance (DANIDA)
 www.um.dk/danida
- Finse afdeling Internationale Ontwikkeling (FINNIDA)
 <http://global.finland.fi>
- Agence française de Développement (AFD)
 www.afd.fr
- Haut Conseil de la Coopération internationale (HCCI)
 www.hcci.gouv.fr
- Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung
 www.bmz.de
- Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ)
 www.gtz.de
- Ministerie van Buitenlandse Zaken
 www.mfa.gr/english/index.html
- Irish Aid – Departement Buitenlandse Zaken
 www.irlgov.ie/iveagh/irishaid
- Ministerie van Buitenlandse Zaken
 www.esteri.it
- Agence luxembourgeoise pour la Coopération au Développement (Lux-Development)
 www.lux-development.lu/
- Ministerie van Buitenlandse Zaken
 www.minbuza.nl
- Instituto da Cooperação Portuguesa (ICP)
 <http://min-nestrangeiros.pt/mne/portugal/icoop/>
- Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA)
 www.sida.se
- Agencia Española de Cooperación Internacional (AECI)
 www.aeci.es
- Department for International Development (DFID)
 www.dfid.gov.uk

Meer weten?

Bezoek de website van het Directoraat-generaal Ontwikkeling van de Europese Commissie:

http://europa.eu.int/comm/development/development_old/sector/social/education_background_en.htm

Daar vindt u:

- De verklaring van de Raad en de Commissie over het ontwikkelingsbeleid van de Europese Gemeenschap (10/11/2000)
- Het verslag van het Europees Parlement over basisonderwijs in ontwikkelingslanden naar aanleiding van de speciale zitting van de algemene vergadering van de Verenigde Naties over kinderen in september 2001 (2001/2030(INI)) Comité Ontwikkeling en Samenwerking
- *Onderwijs voor dynamische economieën: Actieplan voor snelle vooruitgang op het gebied van onderwijs voor iedereen* – April 2002 – Internationaal Monetair Fonds en Wereldbank
- *Evaluatie van de EU-steun voor de onderwijssector in ACS-landen* Samenvatting – Mei 2002 – Development Researchers' Network (DRN)
- *Nota over internationale initiatieven op het gebied van onderwijs* – Juni 2002 Europese Commissie – Directoraat-generaal Ontwikkeling
- Toespraak van Koos Richelle, directeur-generaal Ontwikkeling – Europese Commissie – Brussel 29/05/2002 – Seminar Action Aid Alliance, Oxfam, Save the Children over de rol van de EU in het verwezenlijken van de internationale *onderwijsdoelstellingen*

EUROPESE COMMISSIE

Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Gemeenschappen
2003– 32blz. – 15x22,5 cm
ISBN 92–894–5542–X
ISBN 92–894–5533–0

EUROPESE COMMISSIE
Directoraat-generaal Ontwikkeling

Wetstraat 200 — B-1049 Brussel
Genèvestraat 12 — B-1140 Brussel

E-MAIL development@cec.eu.int

INTERNET http://europa.eu.int/comm/development/index_en.cfm

Publicatiebureau van
de Europese Gemeenschappen
L-2985 Luxemburg

